

كەوچكىك شەكر بۆ قاۋەى تال

مسعود محمد

خەرىكە ۋەك خاۋەن گوتارەكە قسە بگەيەنئە ناسمان و ريسمان
كە پويستيش بى پاكانه بو خوم بكم لەوهدا كە مەبەستم روون
كردنە، ۋە نەبى هېچى تر نە، بەبىر خوينەردا دەهينمەۋە كە چەندىن
جار لە تەلەفزيون و لە چەندىن نووسىندا پايەى شاعىرىەتى نالىم بى
پەروا لە توقەلەى شىعەرى كوردى داناۋە تا ئەۋەى لە شى كوردنەۋەى
بەشك لە بەبەكەنى بو قولايەك چووم. بە لای ھەندى كەسەۋە،
سنوورم بەزانندە بو ئەو دىۋى مەبەستەكانى نالى. ھەلبەت گۆمى
نالى لەۋە قولتەرە كەسك بىت بە خىرى خوى بىرى تازە لە تەختى
بىنەۋە لى بدات بەرەو قولتەرەۋە بەلام رەنگە من پتر لە بەكىكى دىكە
بە ھەنئاسەى درىزەۋە پناوم لەو گۆمە لى داىت بو دوزىنەۋەى
گەۋھەرەكانى. بەۋەشدا مافى ئەۋام ھەبى بىرورا دەر بىرم لە ئاست
ھەلبەستەكانى ۋەيا لە بەبەكەدى گرتنى شاعىرىەتى ئەۋ بە شاعىرىەتى
بەكىكى دىكە چ خوم بى كەم چ بەكىكى دىكە كرىبى.
خوارو ژوور ئەك ھەر لە نىۋان دووكەس و دەكەس دا بگرە لە
نىۋان دەستى چەپ و راستى تاكە كەشىدا ھەبە. دوو چاۋى
خوت و دوو گۆمى خويشم لە ھىزى بىستن و دىشتا بەرانبە نىن.
شىعەرى تاكە شاعىرىش ھەموۋى ھەر تا ئەرازوۋى ھاۋسەنگ نىن.
توقەلانەى گردىكى ۋەد مەترى لە نەۋەد مەترى لای دامەنى
كەزىكى دوو ھەزار مەترى بەرزترە. ئىنجا ئەگەر سەروۋى بەرزايى
شتان و كەسان و ھونەرەن بە بەكەدى نەگرىن بۇمان ئاشكرا نابى كام
لە كام و كى لە كى بەرزترە.
دىۋانى نالى بگرە بە شايدى ئەم قسەبەم: بەر لەۋەى زەبى خوت
بە نرختانن و ھەلسەنگانندەۋە خەرىك بەكەت دەبى لە پىشەۋە دان
بەم راستىبانەدا بەنئىت:
بەكەم راستى ئەۋەبە كە شىعەرى سەرەتاي دەم دان لە شىعەر لە چاۋ

بەر لە ماۋەبەكى چەند مانگى ۋەيا پتر لە سالىك گوتارى
گوتارىكى كوردىم سەبەر كرد. لە ناۋ توئىزى دا ۋەھا ھاتىۋو كە
شىعەرى نالى لە چاۋ ھى حاجى قادر ھىندە بەرزە. كوردى گوتەنى.
ناسمان و ريسمانە كە دبارە ريسمان، واتە پەت، بە بالاي ناسمان
رانگاگ.
ھەرچەند دەزاتم قسەكە لە چەزى موبالغە دوستى دا خوى لەبەر
زارى نووسەرى گوتارەكە شىبەن نىشان داۋە، دەشزاتم موبالغە
رەۋايە لە تەقالىدى شىعەردا بە تايەنى شىعەرى خورھەلات، دىسانەۋە
لەبەر دوو سەبەب لىم خوش نەھات: بەكىان ئەۋەبە كە شىۋازى
دەربىرىنى قسەكە دوستانە نەبوو. دوۋەم ئەۋەبە موبالغەكە خوى
موبالغەى تىدا بوو. لە ھەموو ئەۋەبارەنى لە بەراورددا لايەنىك
بەسەر لايەنىكى تردا رادەشكىت دوو ەبارە ئەۋە پەريان گرتوتەۋە
بەكىان ئەم «ناسمان و ريسمان» ەبە، ئەۋى دىكە شىان «قەترە بە
دەريا» بە كە لىيان تىبەر بوۋىت بەراورد لە نىۋان بوون و نەبووندا
دەكەت.
بىى ناۋى بلىم، لە دەمىكەۋەۋ بە زورى سەلمىندراۋە كە نالى لە
مەبدانى شىعەرى كوردى دا پىشروۋە، حاجى قادر خويشى لە چەند
قەسىدەدا بە نالى ھەل دەلئەت و تەنھا شاعىرىكى ئەۋ سەردەمانەيشە
بە ئەۋازۋە و حورمەتەۋە خوى بۇ شكاندەبىتەۋە تا ئەۋەى لە بەبىتىكى دا
پاتەۋ پات دەلى:
بە تەضمىن فەردەكى نالى دەھىنم تا رەفىقانم
بزانن فەرقمان زورە خەزەف قەت ۋەك گۆھەر نابى
«كە مەندى زولفى دوولانە لە بو گەبزو مسلمانە»
«دەكىشى بى محابانە چ لەم لايى چ لەۋ لا بى»
دەبىتىن خوى بە خەزەف و نالىشى بە گۆھەر داناۋە بەۋەشدا

شيعری نهمنى قال بوونه ودها وهك پله سه ره تايه كاني يى پليكانه له
چاو پله ژوورچسوه كان دا. كهس له پرى نايى به كورى. له سه وه
به ديهيه بهك نووش دين له ناست هم سوو خاوهن مه هاره تيك دا به
راست ده گه برى. نجا سه بر نى به بينين ديوانى شاعيريك نمونه
له يه كسدى دوورى تيدا بيت كه نه وانش له رى موباله غه وه
هنديكى له چاو ههنديكى «ناسمان و ريسمان» بيت.

دووم راستى نه وه به كه به ره همى قوناغى لى كه وته يى و په ربووتى
دهمى پىرى سه ره ژير ده بينه وه نهك تى ههل ده كشت. پاش
قال بوونه وهى ته واو قوناغيكى وه ستان ده ست يى ده كات كه له ناكام دا
ورده ورده ده ستو و ناو ده بيت و خورگه به ره ژيرى لى پيدا ده بيت.
دهش مرو هه يى به و پله به نه گات، به جوانه مرگى وه يا مرگى ده
قال بوونه وه.

نهم راستى سهش له گهل راستى پيشووتر به بيزنگى له به كتر
كردو و به ره همى شاعير و هونه ر كار داده بيزن له گهل تى بينى نه وه دا كه
داهيزانى دهمى پىرى يى گه پيشووى قوناغى قال بوونه وهى پيوه به
هرچى پله ي سه ره تاي مه هاره نه كالى و كرچى ساوايى تيرا
ده خوندر يته وه.

سييم راستى و چوارم راستى نه وه به كه له دهمى قال بوونه وه شدا
خاوهن مه هاره ت به يى ريكهوت و هه لكهوت و بارى نفسى و دورو
به به ره همى له بهك نه چووى ده بيت وه يا خود مه هاره تى گوره له
ههندي مبدان دا له ناست مه هاره تى مام ناوهنجى كه پسورى نه و
مهيدانه به كورت دينت. ده بينى پاداشتى گوره و مزه ي نرك ههندي
كهس وه ها چالاك ده كات پيش له خو مامون ستار ده كه و يته وه كه بو نه و
پاداشته تامه زرو نه بوه.

كورتى قسه ي دريژ ليره دا نه وه به كه نر خاندنى شاعر وه يا هونه ر
گه ليك گه ليك به درهنگه وه ده گاته نه وه ي ته عبيرى قه تره به دريا و
ناسمان و ريسمانى تيدا به كار بيت چونكه له وان به تنها كه سيش له
دوو به رمى به رزو نزمى دا به نه و ته عبيره بگه و يت وه يا به ره همى
خاوهن هونه رى مام ناوهنجى له ههندي بواردا پيش بگه و يته وه وهك
كه تازه گوتمان... نر خاندن له نيوان نوو كهسى هاوكه سب دا، ج
شاعير بيت و ج نووسه رو هونه ركار بيت، له تيكراي به ره هه يان و له
توقه له كاتيان دا ده كريت دهن، كه م و زور، به شيكى به ره همى نه و
مه هاره تدارانه له هيزو پيزدا دراوسين وهك نه وه ي كه سه رمابه ي ۱۰۰

دينار بيكه لپكه له گهل ۱۰۰ دينارى به كه مى سه رمابه ي هزار دينارى
وه يا مليون دينارى.

له وه هلبه ستانه ي كه وه پال نالى دراون تياندا هه به كه م شاعير
پيسان رازى ده بى وه پال خويان بدرين نا نه وه ي من له ناست
هينديكياندا هرگيز لالاي سه لماندم ههل نه كردوه و به هى نالى يان
نازنام، تيشاندا هه به شه قلى نالى يان پيوه ناشكرايه به لام له
لووس و ليكى و گوارا يى دا توزى هينديكى ديكه له شيعره كاني
ناشكين.

حاجى قادر يش له لاي خويه وه نهم خوارو ژوورو نيو داشت و
توقه لانه ي ههن له گهل تى بينى نه وه دا كه مراقي كوردايه تى وه ها ي لى
كرده زور جارن گوى نه داته به لاغته و ره وانسى و جوانسى له
ههلبه ستا تا ده بينين، له خوى، پاته و پات پيمان ده لى:

با بلين نهم شينه قه چه مردوه
چهند وه ريوه چهند ورينه ي كردوه
حق ته عالا واقعى نه حوالمه
خاليصه ن ليلايه ته رقىمى نهمه
به يته كان عه يى مه كن خوارو كه چن

مه قصه دم له م به ندو باوه ده رچن
وه رنى نهم دونيا به نفسى نفسى به
گه ر له به ر نيوه نه يى باكم چى به
من له تووفانا به رى خوم ده رده كه م
وا مه زانه دامه نى خوم ته ر ده كه م

حاجى كه ليره دا دان به عه ييدارى ي شيعرى خوى داده ني ت
نه هاتوه له رووتنه ي يى شه قل و دروشم و هيمامان سه رگه ردان
بكات: هه ر له و به شيعره دا كه تومنه تى خوارى و كه چى يان تى
ده گريت، مالم هه قه، زورينه ي نه و ۵۳ به يته وهك گه ليك قه صيده ي
ديكه ي، نمونه ي ره وانى و به لاغته ن به لام به شيوازيك كه بو سه ل
ممتنع ده چينه وه. حاجى له پشت نه ستورى خوى به مه تانه تى
دارشن و سامانى ناوه روكى شيعره كاتيه وه يى، باكانه له جياتى خهلق
عه ييبا بو ره چاو ده كات، نهم راستيه ش نهك هه ر تنها به
توول بوونه وه له جووت سه رواكاني، كه سه ووله تى قافيه گوبرى يان
تيدايه، بهلكو و باشر به وه دا ده رده كه وى كه له چند به يندا پاته و پات

خوی هه‌لداوه‌ته‌وه که لیردا نموونه‌به‌کیان لی ده‌هینمه‌وه:
 خه‌زنه‌بیکه به‌یتی من دوو میصره‌عم داخستوه
 که‌س تهماعی تی نه‌کا ریگه‌ی دزم لی به‌ستوه
 بیکه به‌ر، دیبایی نه‌ظم، تاقیامه‌ت نادرلی
 چونکه نه‌بکاری مه‌عانی تارو بویی رستوه
 زاهیرا به‌یتم له‌نالی و کوردی زور که‌متر نی‌به
 تالم به‌رگه شته‌یه، به‌د به‌خته به‌ختم نوستوه
 ریکه‌وتینکی له‌باره بو‌نم نووسینه که حاجی قادر خوی له
 موباله‌غده‌دا به‌ینی پیوست نم‌ناسمان و ریسمانه‌ی له‌هه‌لبه‌ستدا
 به‌کاره‌یناوه نه‌مما له‌به‌ر کیشی شاعر وشه‌ی ناسمانی تیدا گوریوه به
 فه‌لک: هه‌ر وه‌ک له‌و بره‌ شیعردا ته‌فعلیه‌ی به‌یته‌کان ده‌لی خه‌ریکی
 سه‌ماکردن و نوستادانه‌ش داستانی میژووی کونی ناو‌حیکایه‌تانی
 کردوه به‌ناوباره بو‌واناکانی، نم‌گورینه‌ی ناسمانیش به‌فه‌لک هه‌م
 ده‌سه‌لانی زماناسی و هه‌م تیزکردنی ره‌نگی داستانی ته‌قلیدیشی پیوه
 دیاره:

په‌رچهم و فیسی که‌چی تو‌ئی جه‌وان
 تاجی که‌یان و عه‌لمی کاویان
 من له‌ غه‌مت ریگه‌یه‌کم که‌وته به‌ر
 خوانی به‌هه‌شت و سه‌فه‌ری هه‌فت خوان
 بیژنه‌ی چاهی زه‌قنه‌ی تو‌یه دل
 راهی نه‌جاتی: فه‌لک و ریسمان
 تیری موژه‌ت بو‌دلی نه‌سه‌فندیار
 تیری گه‌زی روسته‌می مازنده‌ران
 فیرقه‌تی تو‌له‌شکری ئیرانی‌به
 صه‌بری مینش له‌شکری توورانی‌یان
 به‌سیه‌تی سا خوینی سیاوه‌ش نی‌به
 جان و دلت برده‌وه هه‌م دینمان
 حاجی‌به‌ فیرده‌وسی‌ی کورد سانه‌توش
 گوی وه‌کوو مه‌حموود مه‌ده قه‌ولی به‌دان

ده‌بی بلیم له‌م «ش»‌ی دوی «ته‌تو»‌ی به‌یتی پایینی غه‌زه‌له‌که دل
 گرانم، باشتر نه‌ویه «ته‌تو»‌ی چونکه نم‌«ش»‌وه‌ها راده‌گه‌به‌نی که
 ده‌شی مه‌حموودگویی نه‌دایته‌ قه‌ولی به‌دان هه‌ر وه‌ک ده‌شی گویی
 دایتی به‌لام ئیجتیمالی گویی‌نه‌دان به‌هیزتره. «ش»‌ی پیوه‌ندی وه‌کوو

و. هه‌م «معطوف و معطوف وعلیه» ده‌خه‌نه‌وه سه‌ریه‌ک نه‌ک له
 یه‌کدی‌یان داده‌برن. که «ش»‌ه‌که‌هه‌لستاو گوترا «ته‌تو»‌وه‌ک مه‌حموود
 گویی مه‌ده. «ته‌تو»‌مه‌حموود لیک داده‌بیرن و به‌ر دوو حوکمی
 جودا ده‌که‌ون: مه‌حموودگویی داوه‌تی، تو‌گویی مه‌ده‌ری. ناشزانم
 ناخو‌به‌ئسه‌ل حاجی چی گوتوه. نه‌گه‌ر «ته‌توش»‌ی گوتیی وه‌ک
 نه‌ویه، پشه‌کی، له‌به‌ر زنده‌ ترسی له‌و گویی‌دانه‌ وه‌های دانایی یار
 گویی داوه‌ته قه‌ولی به‌دان ئیتر به‌گله‌ی کردن له‌و تومه‌ته مه‌وه‌ومه
 ده‌به‌وی ریی گویی‌دانی لی بیرته‌وه. له‌لایه‌ن دارشینیسه‌وه «ته‌توش»
 ئیتر تره له «ته‌تو» ئیتر ره‌نگه‌ نم‌ورده زینه‌ته حاجی برده‌بته‌وه بو
 ئیجتیماله‌ بی‌هیزه‌که‌ی باسم کرد.

دیوانی حاجی قادر به‌یتی واتا سه‌ختی زورن که‌جاری له‌که‌سم
 نه‌یستوه به‌ره‌هایی و بی‌گرفت ساغی کردیته‌وه. به‌ر له‌ بیست سالیک
 مه‌رحووم مه‌لا ره‌ئووفی سه‌لیم ناغا لیسته‌یه‌کی ۲۰ - ۳۰ به‌یتی ی‌بوم
 هه‌نارد که‌ به‌باشی لییان حالی نه‌بووبوو. به‌داخه‌وه لیسته‌که‌م
 نایه‌توه به‌ر چاو، ته‌نها به‌یتیکم به‌بیردا دینه‌وه که‌ده‌لی:

لیوی وه‌ک قه‌نده موکه‌ره‌ره‌له ده‌ما شیرینه
 بویه ته‌کراره وه‌کوو ناله‌ ئه‌نیسی نه‌فه‌سه

له‌مه‌جلیسی خدمه‌ نه‌ندام بوم، مه‌لا ره‌ئووف هاته‌لام و له‌و
 به‌یتانه‌وه دواين و واتای ته‌میانم تی‌گه‌بیاند که‌شکر به «تکریر -
 دووباره ساف کردن» شیرنتر ده‌بیت وه‌ک که‌ده‌گوتری عه‌رقی
 دووباره به‌دووچار تکاندن په‌سه‌ندتر ده‌بیت: له‌به‌ر نم‌زنده
 شیرینی‌به‌وه‌کوو ناله‌که‌هه‌مه‌ده‌می دائیمی هه‌ناسه‌به‌لیوه‌که‌ش هه‌میشه
 به‌سه‌ر زارانه‌ویه. حاجی له‌م به‌یتدا لیوه‌که‌وه‌وشه‌ی لیوی به
 مه‌ساره‌تی ته‌عبیر خستوته ده‌می خو‌به‌وه‌وه‌به‌دووباره‌کردنه‌وه‌ی
 ناوه‌ینانیشی سات له‌سات شیرنتری ده‌کات، یاخود هه‌تا ده‌ی مژی
 شیرنتر ده‌بی. مه‌لا ره‌ئووف له‌م «تکریر، تکراره»‌ی شکر به‌له‌د
 نه‌بوو بویه‌مه‌عناکه‌ی لی‌روون نه‌بوو. ئیستا له‌سایه‌ی ته‌کریری
 نه‌وته‌وه قوتایی سه‌ره‌تایش ناشنای بوه.

جگه له‌ئیشکالاتی واتا داخراوی نه‌کراوه‌یی هیندیک له
 به‌یته‌کانی، گرفتی دیکه‌ش هه‌ن پیوه‌ندی‌یان به‌ژیان و به‌سه‌ربردنی
 حاجی‌یه‌وه هه‌یه که‌له‌دیوانه‌که‌ی‌دا دینه‌به‌رچاوی خو‌ینه‌ر. من له‌و
 سی‌به‌رگه‌ی «حاجی قادری کویی» که‌له‌سالانی نه‌ندامه‌تیم له‌کوری
 زانیاری کورددا نویسم نه‌گه‌یشتمه‌شهرحی دیوانه‌که‌ی چونکه

جاری زورم مابوو له توژینه‌وې ژبانه بېمه‌وه، خوا کاری خزمی چاکه خوازم راست بهنیت نه‌و ټرکه‌سیان له‌سهر شام لادا به دوورکه‌وتنه‌ووم له کوږ. نیشا له مونساه‌به‌دا گرفتیکې نه‌وتویې ناو دیوانه‌که یو بهرچاوی خوینەر هل ده‌ستینمه‌وه.

پره شیریکې پینچ بهیې که سهره‌تاکه‌ی بهم دیره ده‌ست یې ده‌کات:

«مه‌تنی کوتویی هم دهره با شرح کرابی»

به یې نووسیې ماموستا گيو موکریانی له هجوی قازی‌به‌کی سابلأغی دانا‌وه‌که سهروکاری له‌گه‌ل مروه‌ت ناویکدا هه‌بوه. هتد. له کوتایې شیره‌کاندا هم به‌پته ده‌خوینته‌وه:

حاجی ده‌لی هم میسرعه‌ه ته‌ثریخی‌به قازی

«انصافی‌نه، عاری چیه، مروه‌تی گابی»

هم ده‌قه‌ه می دیوانی حاجی، له لیکولینه‌وې سردار حمید میران و که‌ریم مسته‌فا شاره‌زابه. ماموستا گيو نووسیوته:

«هر حاجی ده‌لی هم قسه ته‌ثریخی‌به قازی»

نیمه نیشمان به مصرعه‌ی دوه‌مه که ته‌ثریخی رووداوه‌که‌ی تیدایه هدرچهنه‌د ریم هه‌یه بلیم ده‌قه‌که‌ی موکریانی وشه‌ی «ده‌لی» تیدایه

یې‌گرفت هاتوه. به حیسابی ته‌بجهد نه‌گهر «مروت» بنووسین له‌جیاتی «مروت» هیشتان ژماره‌ی نرخی پته‌کانی مصرعه‌که «نه‌گهر

به‌سه‌ه‌وو نه‌چووینیم» ۱۲۸۵ ده‌گرتنه‌وه. هم ساله به هیچ لیکدانه‌وه‌به‌ک، له‌گه‌ل گه‌شتی ژبانه‌ی حاجی ناگونجیت. من له

لیکدانه‌وې دوورو دریزو به په‌کدی گرتنی سال و رووداوو که‌ین و به‌ینی ژبانه‌ی نه‌وو باپیرم دا که‌یفی و شیخ ره‌زا که له به‌رگیک له

به‌رگه‌کانی «حاجی قادری کوی» دا بلاو کروا‌ته‌وه مانه‌وې حاجی قادرم له سابلأغ‌گه‌یاند ۱۲۷۹. ننجا نه‌گهر له ۱۲۸۵ جاری له

سابلأغ بووینت چون ده‌شی حاجی پیش که‌یفی به چهنه‌د سالیک کویه‌ی چی هیشتیت؟ دهر به‌ده‌ر بوونی که‌یفی چی گومان نی‌به که له

۱۲۸۶ رویی داوه، نه‌ویش به شایه‌دی باپیرم که خوی له‌پهر خاتری شیخ ره‌زا که‌یفی سهرشکین کردوه و تاراندووینته‌ی. له ده‌قی

شیرمه‌که‌دا بنگه‌به‌ک نابینم یو داشکاندنی ۵ - ۶ سالیک له‌و میژووه تا به‌ره‌و هه‌وراز بجیسته‌وه یو ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ناشکری خوم له

راگه‌یاندنی مصرعه‌که نه‌زان بکه‌م و پشت گویی بخم. له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه به‌زه‌حمه‌ت بشی بگوتری پره شیره‌که می حاجی قادر

نی‌به چونکه شه‌قلی نه‌وی پیوه دباره هه‌رچهنه‌د له نووسیندا هه‌له‌ی تی‌که‌وتوه. ننجا نه‌گهر په‌کیک بلی هم میژووه‌ی ۱۲۸۵ به‌ره‌و

سه‌لماندنی ریوايه‌تیکمانه‌وه ده‌بات که ده‌لی حاجی و که‌یفی به‌په‌که‌وه به‌ره‌و نه‌سته‌نسوول رویشتن، یې ده‌لیمه‌وه: باپیرم که له سالی

۱۲۸۸ له‌گه‌ل باوکی دا بو‌حج ده‌جیت له حه‌لب که‌یفی دیتووه، ماموستای کوپانی والی بووه. جگه له‌مه، که له کویه‌ش دهرچوو

به‌پینک له هه‌ولیر مایه‌وه باپی نه‌وه بکات که ره‌شیداغای حاجی به‌کراغا به نامه‌لی داوا بکات بگه‌رینه‌وه بو کویی نه‌ویش وه‌لامه

ناگرینه‌که‌ی:

نه‌ی نوحی نه‌جاتم له ده‌سی چه‌رخي جها‌فاکار

وه‌ی روح و سه‌رو مالی منت جومله به «ایشار»

بو ده‌نیزینه‌وه و تیدایه ده‌لی:

«یې عزیزه‌ت و یې عارم نه‌گهر بېمه‌وه کویی»

هم که‌ین و به‌ینانه هه‌مووی دواي ناواره‌بوونی حاجی بووه.

خولاسه هم نیشاله هه‌تا نیسته بو من ساغ نه‌بوته‌وه

که له نیشکال و گرفت بدوین چی خوینته‌ی بلیم چوارینه‌به‌کی

حاجی هه‌یه له‌وانه‌به خوینته‌ی به په‌له تله‌زگه‌ی تیدایه بکات و

واتساکه‌ی به به‌ره‌وازی بو روون بیسته‌وه وه‌ها تی بگا حاجی له‌و

چوارینه‌به‌دا نالی شکاندینه‌وه له ناست شاعیر یه‌تی خوی‌دا. حاجی

ده‌لی:

به‌یتی نالی و به‌یتی من گهر تیکه‌لی په‌کدی ده‌که‌ن

نه‌حمه‌قی صورته‌ پهرست و جاهیلی مه‌عنا نه‌زان

حاجی له کله‌ک له‌ک به‌له‌ک فه‌رقی له‌گه‌ل تووتی هه‌یه

وه‌ک هه‌زازی نه‌وبه‌هارو بولبولی فه‌صلی خه‌زان

له وشه‌ی حاجی له کله‌که‌وه دباره که حاجی خوی به له‌کله‌ک داناهو

له ناست نالی‌دا تووتی بو ده‌مینته‌وه له‌و مصرعه‌دا. من ده‌قه‌که‌م له

دیوانی حاجی، به لیکدانه‌وې ماموستایان سردارو شاره‌زا، بو نیره

راگونست که خوش به‌خسانه وشه «هزاره» به واتای بولبولیان به
«هزاره» نك به «هزاره» نووسیوه. خوزی له ههندهی ههندهی
به‌رچاوو زهقی ناوانوهی دیوانه‌که ههمان نیشانه شکینی یان بگردایه.
وهك كه له لاپه‌ره ۲۷۱ هاتوون «كهلی ره‌قیب» یان له جیاتی «كهلی
ره‌قیب» نووسیوه و مصرعه‌که‌ی بی له‌نگه بوه. ئەمەش تاكه نمونه
نی، له لا کوتایی لاپه‌ره ۲۷۰ شدا مصرعه‌ی به‌که‌م جگه له‌وه که
ههنده له‌نگه سه‌ره‌تا‌که‌شی به به‌حریک دست بی‌ده‌کا جودایه له
به‌حری مصرعه‌ی دوهم. چهندیکی دیکه‌ش ههن من خه‌ریکیان
ناهم و زوریش سه‌اسگوزاری نه‌و نه‌رکه‌م که گه‌لنک لایه‌نی
شیمه‌کانی حاجی‌یان بی روون کردوته‌وه.

تا ئیره چی نووسیم له قالی وه‌لاوه‌نایی تومنت و له‌سه‌رکردنه‌وه‌ی
به‌رگیرانه‌و روون کردنه‌وه‌ی چهنده‌و چونی ههنده‌نی حال و باری
حاجی و به‌شینک له ههنده‌سه‌ته‌کانی بوو؛ که به‌مانه‌ونی، پیوستیشه
به‌مانه‌ونی به‌ر مه‌یدان و بی ته‌قیه له به‌رزایی شیمه‌ری حاجی بدوین
نمونه‌ی توفه‌لانه‌ی زورن له دیوانه‌که‌ی‌دا که لیان بوه‌شینه‌وه شه‌ری
گه‌رده‌ن کیلی به خه‌لق به‌فرۆشن. جاری له پیشه‌وه با بلیم گومان
ناکه‌م چ ئەدییک ری به خوزی بدا دوودل بی له‌وه‌ی که قصیده‌که‌ی
«به‌هاری» حاجی له ریزی هه‌ره پیشه‌وه‌ی شیمه‌ری مرؤفایه‌تی‌به‌وه
دیت نك هه‌ر هی کورد. له لایه‌ن ده‌سه‌لانی هه‌نهری شاعیری‌به‌وه
حاجی به‌و قصیده‌به‌و نمونه‌ی دیکه‌ی که له زیده جوانی و سفتی و
چری و پشه‌وی‌یان خه‌ریکن به‌ه‌لشن، له‌وه‌و ده‌رچوه شاکاره‌کانی
بدرینه‌وه به کاری ریکه‌وت و ته‌قله‌ی مامه‌حه‌مه‌و پیکانی ره‌ش
هاويز. سه‌یری ئەم چوارینه‌یه که‌له وه‌سه‌ی کابرایه‌کی ته‌فته‌ی بی
داناوه:

شه‌وه‌کتی جووته‌ی سمیلت تاكه مانه‌ندی که‌مه
ته‌رکه‌شی تیری ته‌ژاوو شیری ده‌ستی روسته‌مه
رووی له ته‌ختی روومه‌تت هیناوه بو شانت ده‌لئی
ماری سه‌رشانی زوحاک و دوشمنی ته‌ختی جه‌مه
ته‌رکه‌ش دتیردان به مه‌دا هه‌ر داوه موویه‌کی سمیله‌که وه‌کوو

تیریکی تیراوه، تیکسرای مووه‌کانیش وه‌کوو شمشیری ده‌ستی
روسته‌من. ئەمەندەم گوت له شه‌رحدا هه‌تا خوینده‌واری نه‌وباو
بچینه ناو چوارینه‌که‌وه دهن دارشتن و موسیقای چوارینه‌که ماموستای
شه‌رح ده‌ری ناویت.

سه‌یریکی ئەم پینج به‌یته بکه که له مه‌دحی ئەمین ناغای حاجی
به‌کراغای حه‌ویزی داناوه:

ئە‌ی محمد وه‌ی ئەمینو ده‌وله ئیمرو کویی توو
جه‌ننه‌تیکه که‌وته دۆزه‌خ هه‌رچی لئی دوورکه‌وته‌وه

مودده‌تیکه ده‌ربه‌ده‌ر گه‌ردی دیاری غوربه‌تم
به‌نده یادی ئاستان بو سی ئەتوی کرد هاته‌وه

چونکه توحفه‌ی لازمه هه‌رکه‌س له غوربه‌ت بیته‌وه
به‌م دوو فه‌رده من قه‌زای سه‌د گوته توحفه‌م کرده‌وه

قاوه‌چی به‌زمی ئەتو دنیا‌یه، سینی ئاسمان

ئاقتایی زه‌رفه، فنجانی مه‌هه، قاوه‌ی شه‌وه

ئە‌وشه‌وه بو هه‌رکه‌سی دنیا بکاته رۆژی روون

شه‌و له خیططه‌ی ئەو عه‌نقایه ده‌ربانی خه‌وه

خوینەر سه‌رنجیک له به‌یتی چواره‌می مه‌دحه‌که بگری:

دنیا قاوه‌گیری دیوه‌خانه‌یه

ئاسمان سینی‌به‌که فنجانه‌کانی قاوه‌ی له سه‌ر داده‌ندرن

رۆژ ئەو ژیریاله‌یه‌یه فنجانی به سه‌ره‌وه‌به مانگی سه‌ی فنجانی قاوه‌یه

شه‌و خوزی قاوه‌یه.

چ ماوه‌ته‌وه به به‌لگه‌ی گه‌وره‌ی به‌خزیشه پال شه‌وو رۆژو مانگ و

ئاسمان و هه‌موو جیهانه‌وه؟

به‌یتی پینجه‌م له داخراوه‌کان ده‌ژمیردریت و ره‌نگه که‌م که‌س

مه‌ته‌له‌کی هه‌لینایی. من له خوم گوماناویم به‌لام به‌ریک ده‌هاویمه

مرگه‌وت به‌و هینده مه‌عنا‌یه‌ی که بوی چووم:

شه‌وی ئەو به‌یته دوو مه‌عنا ده‌به‌خشیت و له ئاکامدا تیکیش

ده‌که‌نه‌وه. به‌کیان ئه‌وه‌یه که شه‌وی به‌زمی دیوه‌خانه‌ی ئەمیناغا وه‌ک

شوی قدر «ليلة القدر» که سبک تیدایی تا سبهینه، تاریکایی له
ژیانی دا ده بیته عنقا که هر ناوی ههیه و ناووکي نیه. مهشوره
دوعای شوی قدر قبولن تیر ژیانی نو که سه ده بیته بهختیاری و
ناهندگ که خو تیدا ده بیته ده رگه وان، ده رگه وانیش وهك ده زانین له
ده روهی خانه داده نشی.

ئوی دیکه بیان قاوه که ی تی ده خونیتسه وه که شوی پی ته شییه
کراپو، واته:

هر که سبکی قاوه له فنجانی مهجلیسی ته میناغا به خواته وه هتا
رهشایی قاوه که سبایی فنجانه که بهر ده دات وهك که رهشایی شو
به سر چو دنیا روون ده بیت، نا نو که سه شوی رهش له عمری
وه کسو و عنقاسی لی دیت... خولاسه خوشیه کی بو ده پی وهك له
شه و نخوونی شوی قدر دست ده که ویت. ته شییه فنجان به دنیا
له م معنایه دا له وه وه دیت، که قاوه مان دانا به شو فنجانیش ده بیته
دنیا چونکه شه وه که ی له خوی دا گرتوه، قاوه که ش ناو فنجانه که ی پر
کردوه وهك که شو دنیا داده گرت.

غزه لیکي چوار بهیتی حاجی ههیه زور ناوکی شه و گه لیک شه نگه و
به کجار وه ستایانهش دار زاوه، وا بوئی ده نو و سه وه:

له نه زاکت که موری وهك خه تی ته هلی حیکمه
له نه بووندا ده نی بی قسه عهینی عه ده مه
چین به کیکه له که چی زولفی که چی عاجزه، بو؟
دلی سه ودایی خه تایی کردوه بو به نه ده مه

ماچی نو غونچه ده مه بی «حق» ی جان «مهر» ی ده مه
سالیکی راهی عه ده بی ده می نه قشی قه ده مه
گه ره زایی چی به بو ماچی ده می جانی عه زیز
ته جرو به م کردوه عیشره ت به ده مه نهك به ده مه

شاعیرانی روزه لاتی مسلمان مه به ستیانه بلین که مرو ده می یار
له باریکی و بچو و کی دا ده گه نه سنووری نه بوون. نتجا خه تیکی
ته هلی حیکمه ت بی کیش ده بی به کجار باریک و راستیش بی وهك

که موری یار.

ده نی، واته زاری، له نه بووندا، بی موناقه شه عه ده م خوی نه می.
«بی قسه» ته وهش ده گه به نی که نه گه ر یار قسه نه کات زا ره که وهك
عه ده م ده بی. «عهینی عه ده م» له واتا به کی دا «پیتی عهینی» که وا له
سه رته تایی وشه «عدم» دایه، زاری عهینه که له شیکلدا وهك دم، زار
ده نوینی به لام چونکه هی عه ده مه هر ده بیته وه نه بوون.

چین که ولاتی چینه پینچیکه له که چی زولفی چین چینی، که چی
یار عاجزو ناره زایه، چونکه به دل سه ودای خه تایی کردوه. خه تا
ولایتیکه مهشوره به میسکی بوون خوش که مناسی زولفه که به له بهر
بین وره شایش. وشه خه تا به واتای «هله شه دیت، تیر سه ودای
مامله ته که ی که چینی خه ستونه که چی زولفی هله به وه یار لئی
به شیمانه. وشه «ندم - نه ده م» جگه له پشیمانی «نه - دم، بی
ده م» یس راده گه به نی که بریتی به له زنده بچو و کی ده می یار. وه یا
قسه نه کردنی. مرو که عاجز بوو قسه ش ناکات.

له بهیتی سیه م دا «حق» له شیه نووسینی کون به «حوق»،
«حق» یس ده خویندرایه وه. «حوق» به واتای قنوی مجه وه هرات
دیت. «حق» نرخ و کری به.

وشه «مهر» یس هم به «موهر، مور، خه تم» هم به «مه ر -
ماره ی» ده خویندرایه وه. نه گه ر له «حق» دا واتای «حوق» مه به ست
بی «مهر» ده بیته «مور، خه تم»: ماچی نو غونچه ده مه نه گه ر له نیو
قنوی جاندا نه بی که هیچ ده میکی ناگاتی، ده بیته موزیکی سووری
وهك خوین به سر لیوی عاشقه وه چونکه غونچه خوی وهك خوین
سووره. وه یا خود ده بیته موزیکی که عاشق له خوینی خوی
هه لکیشایی.

نه گه ر «حق» کری و نرخ بی نه وه ده گه به نی که ماچی غونچه
لیسه که جگه له نرخ جان خوینی عاشقی ده می به ماره یی.
خوینه که چونکه مناسی رهنگی غونچه به له هه موو باراندا به رده وامه.

بؤیه له مصره‌عی دوه‌مدا ده‌بین شاعیر ده‌لی: که‌سیکی ریگه‌ی
عه‌دم، نه‌بوون که‌ زاری یاره، بگریت شوین پی له خوینی خوی
نه‌قش به‌ستوو ده‌بیت چونکه له نه‌بوون و عه‌دمدا خوین به‌ ناچاری
ده‌دوریت.

مومکینه پشلیین: بی ده‌می، نه‌قشی قه‌دمی سالیکی راهی
عه‌دمه، نم شکله یه‌کجاره‌کی ماندووم ده‌کا هتا له شرحی
ده‌بمه‌وه:

بی ده‌می = بی زاری، بی وه‌ختی، بی خوینی.

بی ده‌میک به‌ هدر کامیک له‌و سی واتابه‌ی بیه‌خشیت شهرحیکی
سهر به‌خوی ده‌ویت، سهریشه‌که بو خوت به‌چی ده‌هیلیم و دوو دانه
له‌سهرینیش... سهرینکی لاپه‌ره ۱۱۱ بکه له‌و کتیبه‌ی باس کراوه‌ی
دیوانی حاجی غه‌زه‌لیکی حفت به‌یتی ده‌بینیت نم‌وونه‌ی زی‌ده
پاراوی و مه‌تانه‌ی شعیری ته‌قلیدی کوردین.

قافیه‌کاتی له‌وانه‌ن زرنگه‌دار ناوینرین، له‌ هیچیشیان دا که‌م و
که‌سری نییه. له‌ رواله‌تدا ههر به‌پته سهر به‌خو خهریکی مه‌به‌سیکی
تایه‌تی به‌لام به‌یتی شه‌شه‌می غه‌زه‌له‌که تیمان ده‌گه‌به‌تی سکالا
له‌گه‌ل کتیبه:

نه‌و نه‌و ره‌سه‌ی ئیجاره‌یی مسکینه‌کان ده‌کا

حه‌ججاهه‌ گه‌رچی سه‌ییده به‌م خورج و هه‌سته‌وه
خیاره‌ لاویکی شلکی خاوه‌ن قه‌باله‌ی حکومه‌تی و سه‌ییدیش بوه.
چه‌ژی به‌پته‌کان نام و شامی ولاتی خومانیان تیدایه به‌لام به‌یتی
به‌که‌می، له‌ رواله‌ت، بو ده‌می پیری ده‌چینه‌وه که‌ ده‌لی:

دالی قه‌دم که‌ ئه‌لفی عه‌صای گرت به‌ ده‌سته‌وه
تیر و که‌مانه. سه‌یدی جه‌وانیم نه‌به‌سته‌وه

قه‌د بوو به‌ دال و وه‌ک که‌مانی لی‌هات عه‌صاشی به‌ ده‌سته‌وه
گرت، له‌ پیری به‌ولاوه‌ی لی‌نافاسرینه‌وه. له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا بوره
ئیحتیمالیک ههر ده‌مینی که‌ مه‌به‌ستی حاجی داهاتنه‌وه‌ی خه‌فت و
که‌سهر بیت نه‌ک پیری، به‌پیش هه‌ن له‌ غه‌زه‌له‌که‌دا بیی جیحلی لی

بیت وه‌ک به‌یتی چواره‌م و پینجه‌م:

بو قه‌صری وه‌صفی نه‌و مه‌هه‌ میعماری فیکره‌تم
وه‌ستاوه‌ کوللی له‌حظه‌ به‌ خوی و که‌ره‌سته‌وه
قوربان ره‌قیبی سه‌گک سه‌روچاوی شکاندووم
چون بنگه‌می به‌ پی شهل و ده‌ستی شکسته‌وه

قه‌سی خومان بی، وا ده‌زانم حاجی له‌ جیانی «وه‌ستاوه» گونوویه‌تی
«وه‌ستایه» له‌سه‌ر له‌هجه‌ی کویی و به‌ری سوران، دواتر نوسخه
نوسان گوریوه‌تیاان چونکه «وه‌ستایه» له‌گه‌ل «معماردا ریک دیت
جگه له‌وه‌ی که‌ «وه‌ستاوه»ش راده‌گه‌به‌نیت.

قه‌سه‌به‌کی کورتم هه‌به‌ له‌گه‌ل قه‌صیده مه‌دحه‌که‌ی «شه‌مسیه‌ی
شاهه‌نشه‌می ئه‌رز» که‌ له‌ لاپه‌ره ۱۰۸ و ۱۰۹ ی کتیبه‌ی باس کراوه‌که‌دا
نوسراوه:

له‌ پاراویری ژماره «۱» دا هاتوه که‌ ده‌قی قه‌صیده‌که‌ له‌ به‌شی دووه‌می
کتیبه «حاجی قادری کویی» وه‌رگیراوه:

من له‌ لاپه‌ره ۲۳۸ هتا کوتلیی لاپه‌ره ۲۴۸ به‌و قه‌صیده‌وه خه‌ریک
بووم. وه‌ک له‌ویشدا نوسراوه قه‌صیده‌که‌م دایه‌ خوالی خوش بووی
ماموستا هینم که‌ به‌ پی بوچوونی خوی به‌پته‌کانی به‌هاوینسه‌وه
سه‌ریک. من نه‌و ده‌میش و نیستاش له‌و باوه‌ره‌دام که‌ به‌یتی کوتلیی
نه‌و ریزکردنه‌ ده‌بوو بیته به‌یتی هه‌شته‌می قه‌صیده‌که‌. قافیه‌ی به‌یتی
حه‌فته‌می قه‌صیده‌که‌ش که‌ «له‌غزه» من به‌ «له‌غزه‌ی» ده‌زانم.
کورده‌واری ههر گونوویه‌تی «له‌غزه»، له‌م به‌پته‌دا له‌به‌ر کیش و قافیه
کراوه‌ته «له‌غزه». وه‌ها بی ده‌چی حاجی قادریش له‌و سه‌رده‌مه‌دا ههر
به‌ «له‌غزه‌ی» زانی بی چونکه‌ چهن‌دی مه‌لای لیم بیستی نه‌م وشه‌به‌ی
گوتییت ههر «له‌غزه‌ی» به‌کاره‌یناوه. وشه‌که‌ خویشی باه‌تی ناو مه‌لاو
فه‌قیانه.

پیسوت ناییم گوتاره‌که‌ دریز بکه‌مه‌وه به‌ هینانه‌وه‌ی نم‌وونه‌ی
دیکه بو به‌ نیسپات گه‌یاندنی شاعیره‌تی حاجی، له‌م باره‌وه ههر
نه‌وه‌نده‌ ده‌لیم حاجی قادر به‌کیکه‌ له‌ سی شاعیری کورد که‌ به‌یتی
سه‌رکه‌ش و داخراویان وه‌هایه‌ هه‌موو مه‌هارت و شاه‌زایی به‌

تعالیبدی شیعر و زانسه‌گانی مزگهوت و تصوفیان پیوست بی،
ویرای زینتیکی موقلاش. دوره‌کی دیکه «نالی و محوی» ن که هر
یهک لهوان شغل و شیوازی خوی همه. نم قسه‌یم شیخی خانی و
مه‌لای جزیری ناگریسه‌وه چونکه له‌بهر کم شاره‌زاییم له زاری
کرمانجی سه‌رو ری به خوم نادمه بریاریان له باره‌وه بدم هرچند
له خویندنه‌ویان له‌زه‌تیکی زور وهرده‌گرم.

حاجی قادر دوو کاریگر سنوریان له ده‌وری شاعیریته‌نی کیشا:
یه‌کیان له سه‌ره‌تای زیان و شاعیریته‌نی‌دا نه‌وه بوو که دووچاری
عیشقی ناگرین نه‌بوو به‌وشدا مه‌یدانه هره به‌رین و مه‌وداداره‌کی
شیعری روزه‌لالت که غزه‌له لی ته‌سک بووه تا نه‌وی مه‌زرایه‌کی
مه‌یدانه‌که بوو به‌ی شیعری سه‌ر به ماده‌ ده‌رسی مزگهوت. له
غزه‌لشدا حاجی بوو به ناظم. سه‌بریکی دیوانه‌کی بکیت له زور
به‌یندا تووشی شیوه‌ی کوری جوان ده‌بیت وهک که ده‌لی:

تا له مه‌کتب نه‌وه مه‌هم دی مه‌شقی نه‌لف و بی ده‌کا
چاوه‌کم بوته‌ دویت و گریه سورخی تی‌ده‌کا
وه یاخود ده‌لی:

«خه‌تی. ده‌وری روخی داوه وه‌کوو مووری سوله‌یمانی»
خه‌ت مووی ریشیه‌تی.
دیسان ده‌لی:

چونکه نرخی ماچی توی گوزری هم‌وو ده‌سته‌و دوعان
خه‌تی نه‌وخیزت وه‌کوو زولفت خودا پیری نه‌کا
خه‌تی تازه ده‌چسروی ریشیه‌تی، نرخی ماچی گوزیوه به‌لای کم
بوونه‌ودا. هه‌روه‌ها:

با وجودی نه‌وجه‌وانی، خه‌تی سه‌وزی ده‌رکه‌وی
عه‌دو په‌یمانی نه‌بوو موو، بویه پستی پی نه‌به‌ست
دیسان:

نه‌میش جاران نی‌یه قوریان طوفه‌یلی بیمه سه‌ر خوانت
خه‌ت میهانی‌یه نه‌مسال نه‌ماوه له‌زه‌تی پارم
واته: نه‌مسال موو بوته‌ میوانی رووی بار.

دیسان:

په‌رجه‌م و فیسی که‌چی تو نه‌ی جه‌وان
تاجی که‌یان و عه‌له‌می کاویان

نمونه‌ی دیکه‌ش زورن، یه‌ک له‌وان «نه‌وه نه‌وره‌سی نیچاره». بوو
که پیشتر له نمونه‌دا هات.

نه‌بوونی عیشقی سووینسه‌ر وه‌های کرده‌ که شیعرتیکی بو
می‌ینسه‌شی هه‌لبه‌ستی له په‌راوینزی ده‌ستورانی شاعیری و
نوکنه‌بازی‌یه‌وه ته‌مای تی ده‌کات. من نم لایه‌نه‌ی نه‌بوونی عیشقی
ناگرین له ته‌جره‌به‌ی حاجی‌دا به‌ دریزی لی دوام له به‌شیکی نه‌وه
سی به‌رگی «حاجی قادری کوی» لزوم نابینم لیره‌دا چی دیکه‌ی
له‌سه‌ر برۆم.

کاریگری دوهم نه‌وه بوو که له پاش ناواره‌بوونی که‌وته سه‌ر
خوولییای کوردایه‌تی و خه‌ریک بوون به‌ هوشیارکردنه‌وه‌ی
نووستوان. به‌ مه‌شدا دوو نه‌نجام هاتنه‌دی: یه‌کیان نه‌وه‌بوو،
ناگریکی له عیشق هه‌ل نه‌بوو له کوردایه‌تی بلیسه‌ی سه‌ند. دوهمیان
نه‌وه‌بوو که په‌روشی چاره‌نووسی هه‌ره‌شه‌ لی‌کراوی کورد حاجی
قادری خسته‌ جانبازی‌یه‌ک که زور گوی نه‌داته خه‌ریک بوون
به‌ناراشتی به‌یته‌گانی. بگره هه‌ر نم هویه‌ش بوو وای کرد زور له‌وه
بابه‌ته شیعه‌ی کورد په‌رستی به‌ قالی «جووت سه‌روا»
داریزیت.

لیره‌دا قه‌لم راده‌گرم، چی پیشکه‌ش کرا، له‌م هه‌له‌سته‌دا. بایی
مه‌به‌ست ده‌کات. زوریشی به‌ داخه‌وه‌م نه‌ له بیرم ماوه نه‌وه‌ گوتاره‌ی
خستمیه سه‌ر نووسینی له‌ج گوفاریک بلاوکرایه‌وه، نه‌ به‌ ته‌واویش
گوتاره‌که‌م بو خویندرا‌یه‌وه نه‌ گه‌راشمه‌وه بو سه‌ره‌تاکه‌ی تا بزائم
نووسه‌ر کیشه: گوفارم لیک کرده‌وه وه‌ک کتیب گره‌وه، نه‌وه شوینسه
کرایه‌وه که ناسمان و پیمانانه‌کی تیدا چه‌سپ بوو.

گه‌لی قسه‌م له دل‌ابوو حیکایه‌تم ما‌بو
که‌چی گرنی دلی په‌ستم مه‌جالی به‌سطی نه‌دا